

Ihmisoikeuskasvatuksen haasteet ja mahdollisuudet

Tuija Kasa, väitöskirjatutkija

Demokratiakasvatus ja poliittinen polarisaatio globaalien kriisien
aikakaudella (DEMOPOL) 2021-2025, Koneen säätiö

Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

4.3.2024

Demokratiaohjelman kuulemis- ja keskustelutilaisuus: demokratia- ja
ihmisoikeuskasvatuksen kehittäminen

HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

- **Haasteet:**

- Yhteiskunnalliset haasteet: ihmisoikeuksia haastetaan globaalisti, kun autoritaarisuus ja polarisaatio lisääntyy. Jaettuja arvoja ja sääntöpohjaista maailmanjärjestystä kyseenalaistetaan.
- Kansallisen systemaattisuuden puute koulutuksessa
- Opettajankoulutus (yliopistojen autonomia, profiloituminen lisääntyy, yksittäisten aktiivisuuden varassa, juridisesta perustasta irrallista – valinnaisia sisältöjä lisätty)

- **Mahdollisuuksia**

- Oikeudellinen perusta ja opetussuunnitelmissa ihmisoikeudet ja demokratia kirjattuina
 - Mutta realisoituuko käytännössä miten laadukkaasti ilman täydennyskoulutusta?
 - Hyvä lähtökohta jokaisen opettajan työn perustaksi – **kaikille** opettajille samat lähtökohdat
- Suomessa periaatteessa hyvät lähtökohdat ihmisoikeuskasvatukseen kehittämiseen
 - Suhtautuminen ei niin polarisoitunutta

DEMOKRATIA- JA IHMISOIKEUSKASVATUKSEN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET OPETTAJANKOULUTUKSESSA

Haasteita

- Systemaattisuuden puute
- Yksittäisten opettajien aktiivisuuden varassa
- Juridisesta normiperustasta irrallista
- Kenellä on vastuu? (järjestöt – koulut – valtio – korkeakoulut)
- Opettajankoulutus on ”toiveiden tynnyri”

Ratkaisuja

- Selvitetty kansallisen ja rakenteellisen yhtenäisyyden edellytyksiä
- Pilotoitu opetusta yhteydessä ihmisoikeuksien oikeudelliseen perustaan
- Etsitty keinoja yhteistyöhön.
- Strukturoida olemassa olevaa, ei pelkästään uuden kehittämistä

TUTKIMUSTULOKSIA

- Opettajaopiskelijat: ”Ihmisoikeudet ja demokratia eivät ole itsestään selviä” (Kasa, Rautiainen, Malama & Kallioniemi, 2021)
- Ihmisoikeudet ja lapsen oikeudet läpäisevät katsomusaineiden opetussuunnitelmat
 - Haasteita lasten uskonnon- ja omantunnonvapauden toteutumisessa (Salmenkivi, Kasa, Putkonen & Kallioniemi, 2022)
- UNESCO koulujen henkilökunta (Kasa, Karilainen, Rajala, Cantell & Kallioniemi, 2023)
 - Tärkeinä arvoina mainittiin kestävyys, yhdenvertaisuus, demokratia ja samalla
 - Rasismi koettiin vaikeaksi aiheeksi ja opiskelijälähtöisyys katsottiin parannuskohteeksi
- Analyysi viimeiset 50 v tasa-arvotyöstä ja ihmisoikeuskasvatuksesta opettajankoulutuksessa (Kasa, Brunila & Toivanen, 2023):
 - Lyhytkestoiset projektit eivät välttämättä saa aikaan rakenteellisia muutoksia
 - Ihmisoikeus- ja koulutuspolitiikka uhkaa eriytyä samoin kuin tasa-arvo- ja koulutuspolitiikka eriytynyt aiemmin

OPIKSELIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ

- *”Kaikkialla kuuluu vihapuhetta ja epätasa-arvon kannatusta. Opettajilla olisi hyvät mahdollisuudet vaikuttaa”* (Biologian ja maantieteen opettajaopiskelija)
- *”Ko. aiheet **eivät ole lopulta itsestään selviä**. Niihin kasvetaan, niitä voidaan oppia. Kun seuraa julkista keskustelua, voi jo sen perusteella todeta, että tarvetta on.”* (Aikuiskasvatus)
- *”Tärkeää asiaa, josta **pelottavan moni tietää todella vähän**.”* (Biologian ja englannin opettajaopiskelija)
- *”Yliopisto-opiskelijaksi **tiesin yllättävän vähän perus- ja ihmisoikeuksista** ennen tätä kurssia”* (Kasvatustiede)
- *”Tietoinen ymmärtäminen ihmisoikeus- sekä demokratiakasvatuksesta toimii mielestäni vankkana ohjenuorana kaikessa toiminnassa ja **hävittää epävarmuutta esimerkiksi epäkohtien esiintuomisessa tai niihin puuttumisessa**”* (Varhaiskasvatus)

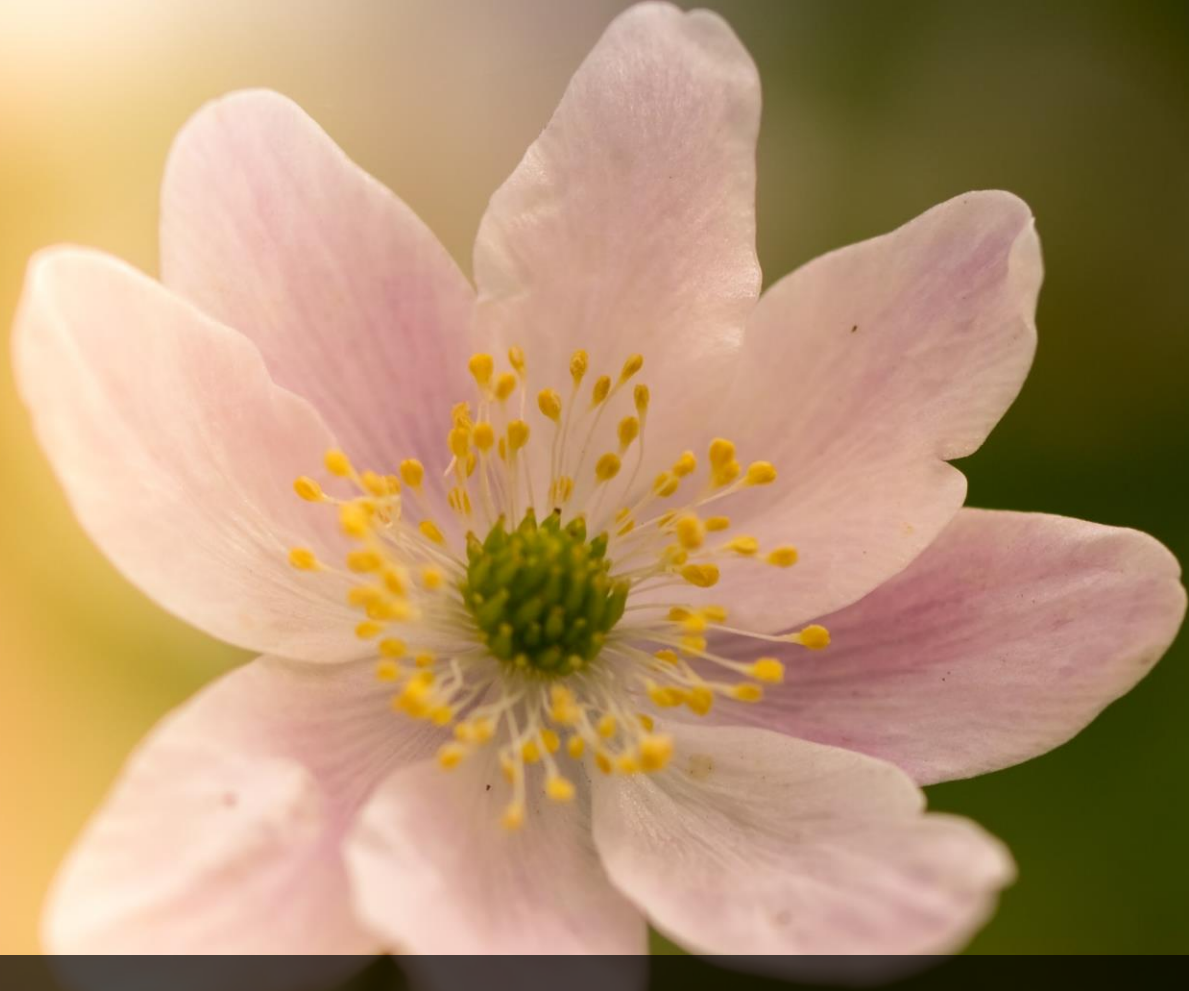
MITÄ PITÄISI TEHDÄ?

- Mitä on jo tehty: pilotoitu kurssi, tuotettu oppimateriaaleja, koottu oppimateriaaleja, selvitetty tilannetta (**vanhat suositukset käyttöön** esim. Rautiainen ym., 2014; Ihmisoikeuskeskus 2014; Männistö ym., 2017; Kasa, 2019; Ihmisoikeusvaltuuskunta 2021; Gretschel ym. 2023)
- Tuki ja resurssit **systemaattiseen ja pitkäjänteiseen ihmisoikeuskasvatuksen sisällyttämiseen opettajankoulutukseen**
- **Kansallinen koordinaatio ja yhdenvertaisuuden takaaminen on valtion tehtävä** (erityisesti OKM:n koulutukseen liittyen)
 - Ei voi olla niin, että jokaista opettajaa velvoittava ihmisoikeuslainsäädännön tuntemus on yksittäisten aktiivisten opettajien vastuulle
- **Lyhytkestoisista projekteista pysyvämpiin ratkaisuihin**; esim. sen takaaminen, että vakihenkilöstössä on riittävän osaavaa henkilökuntaa ja työhön allokoitua aikaa (OKM ja OPH) ja jonkinlaisen tuki- ja koordinaatiojärjestelmän pysyvään kehittämiseen
- Yhteistyö yli lohkojen ja hallinnonalojen – **koordinaatorakenne?**

LÄHTEITÄ

- Human Rights Centre (2014): Human Rights Education in Finland. https://humanrightscentre-fi-bin.directo.fi/@Bin/9d932e0bdcdf02265ba3302f9146140/1569244572/application/pdf/178717/HR%20education%20in%20FIN_en.pdf .pdf
- Matilainen, M. (2011). Ihmisoikeuskasvatus lukiossa: outoa ja itsestään selvää [Human rights education in a Finnish upper secondary school: Alien yet obvious] (Doctoral thesis). Retrieved from: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/25934>
- Ministry of Education and Culture (2014): Rautiainen, M., Vanhanen-Nuutinen, L. & Virta, A. (2014): *Democracy and Human Rights. Objectives and content in teacher education*. Report and Appendices 2014: 18. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75251/tr18.pdf>
- Ministry of Justice (2017a). Action plan on democracy policy. Publication of the Ministry of Justice 2017/7. Retrieved from <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79279>
- Ministry of Justice (2017b). National action plan on fundamental and human rights 2017–2019. Publication of the Ministry of Justice 25/2017. Retrieved from <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79849>
- Männistö, P., Rautiainen, M. & Vanhanen-Nuutinen, L. (2017): Hyvän lähteillä – Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus opetustyössä. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/55851/9789513971113.pdf>
- Kasa, T. (2019). Ihmisoikeudet, demokratia, arvot ja dialogi kasvatuksessa - Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen opettajankoulutuksen kehittämishankkeen (2018-2019) loppuraportti. Helsingin yliopisto. https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hy_hankkeen_loppuraportti.pdf
- Kasa, T., Kouros, K., & Skottman-Kivelä, P. (2020). Perus- ja ihmisoikeudet opetus- ja kasvatusalalla: Oikeudellinen ja pedagoginen opas alan opiskelijoille ja asiantuntijoille. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/314105>
- Kasa, T., Rautiainen, M., Malama, M., & Kallioniemi, A. (2021). 'Human rights and democracy are not self-evident' – Finnish student teachers' perceptions on democracy and human rights education. *Human Rights Education Review*, 4(2), 69-84. <https://doi.org/10.7577/hrer.3937>
- Kasa, T., Karilainen, L., Rajala, A., Cantell, H., & Kallioniemi, A. (2023). Finnish UNESCO school educators' understanding of global citizenship education: Analysis through typologies, ecosocial understanding, and human rights. *Prospects*, 53(3-4), 459-476. <https://doi.org/10.1007/s11125-021-09597-z>
- Kasa, T., Brunila, K., & Toivanen, R. (2023). Reproducing inequality through ambivalence, ignorance, and innocence: Revisiting practices of equality and human rights in Finnish teacher education. *Educational Review*, 76(1), 145-165. <https://doi.org/10.1080/00131911.2022.2151572>
- Rautiainen, M. (ed.) (2019). Towards a better democracy: Council of Europe's competences for democratic culture in education and teaching. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/63745>
- Salmenkivi, E., Kasa, T., Putkonen, N. E., & Kallioniemi, A. (2022). Human rights and children's rights in worldview education in Finland. *Human Rights Education Review*, 5(1), 47-69. <https://doi.org/10.7577/hrer.4456>

KIITOS!

Tuija Kasa (tuija.kasa@helsinki.fi)